

ФАКТОРИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У ФІЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ

Марченко О.Ю.

Полтавський університет споживчої кооперації України

Анотація. Розглянуто загальні інтереси студентів та їх захоплення у вільний час. Проаналізовані дані анкетування студентів університету. Виділено зовнішні та внутрішні фактори формування цінностей студентів у сфері фізичної культури та спорту. До зовнішніх факторів відносяться: умови життя, матеріальне забезпечення, спосіб життя, режим рухової активності. Внутрішні особистісні фактори відображають вплив зовнішніх факторів. Вони можуть оцінюватися як реакція особистості у вигляді мотиву діяльності, зацікавленості, переконливості.

Ключові слова: фактори, цінності, фізична культура.

Аннотация. Марченко О.Ю. Факторы, которые влияют на формирование ценностей студентов в физической культуре. Рассмотрены общие интересы студентов и их увлечения в свободное время. Проанализированы данные анкетирования студентов университета. Выделены внешние и внутренние факторы формирования ценностей студентов в сфере физической культуры и спорта. К внешним факторам относятся: условия жизни, материальное обеспечение, образ жизни, режим двигательной активности. Внутренние личностные факторы отображают влияние внешних факторов. Они могут оцениваться как реакция личности в виде мотива деятельности, заинтересованности, убедительности.

Ключевые слова: факторы, ценности, физическая культура.

Annotation. Marchenko O.U. Factors influencing formation on students' values to physical culture. Common interests of students and their addictions at leisure are construed. Datas of questioning of students of university are analysed. External and internal factors of forming worth of students in sphere of physical training and sports are chosen. To external factors refer: living conditions, financial security, a way of life, a mode of a motor performance. Internal personal factors map an external influence. They can be valued as a response of the personality by the way motive of activity, interest, persuasiveness.

Keywords: factors, values, physical culture.

Вступ.

Фізичне виховання, як учбова дисципліна у ВНЗ, має за ціль не тільки вирішувати освітні, оздоровчі та виховні задачі, а й формувати ціннісне відношення до свого здоров'я, здорового способу життя. Аналізуючи сучасні підходи до розвитку фізичної культури на Україні, відзначається пріоритет рухової активності, здоровий спосіб життя фактично у відриві від особистих якостей людини, не розглядається і не враховуються ціннісні орієнтири особистості, формування її духовної культури, а не лише духовного здоров'я. Такий розрив у розумінні фізичної культури особистості може привести до примусу людини дотримуватися нормативів, але тепер вже рухової активності, без виховання духовних потреб у пізнанні цінностей фізичної культури, самопізнання психофізичних можливостей і здатності рефлексії, розуміння краси людського тіла і рухів, і таким чином самої ідентифікації, як частини національної фізичної культури [7].

Під цінностями фізичної культури «...розуміються особливості складових компонентів культури перш за все, свідомість почуттів та поведінки, які дозволяють людині задовольнити свої потреби та служать орієнтирами соціальної та професійної активності, яка направлена на досягнення суспільно-значущих цілей» [8].

Цінність як поняття, отримало свою розповсюдженість у соціології при вивченні особистості та соціальної поведінки. У цінностях втілена значимість предметів та явищ соціального середовища для людини та суспільства [8].

У літературі ми знаходимо розподілення цінностей на різні групи. Загальноприйнятим є розподіл ціннісного аспекту фізичної культури на матеріальні та духовні [4].

Бальсевич В.К. у фізичній культурі виділяє дві групи цінностей суспільну та особистісну [1].

Американський вчений М. Рокич при визначенні цінності вказував, що це стійка перевага особистості або суспільства певного зразку поведінки

або кінцевого стану, у протилежності іншому типу поведінки або стану [3].

У сфері фізичної культури відношення до її цінностей виявляється у процесах, станах, властивостях, особистості і одночасно своє вираження вони знаходять у потребах рухової діяльності, у характері спортивних інтересів, у рівні цілей та домагань, в особливостях взаємовідносин між людьми, що, по суті пов'язано з відношеннями людини до цінностей фізичної культури [9].

Для виховання і формування цінностей особистості фізичної культури студента необхідні відповідні умови організації фізичного виховання і визначення його значимого статусу та іміджу в суспільстві. Проте вчені відзначають вкрай низький рейтинг цінностей фізичної культури в сучасному товаристві пострадянського простору [6].

Дослідження виконано згідно „Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2006 – 2010 рр.” Міністерства України з питань сім'ї, молоді та спорту за темою 3.1.2. п. „Науково-методичні основи удосконалення викладання дисципліни „Теорія і методика фізичного виховання”. Номер держреєстрації 0106U010782. Роль автора полягає у визначенні факторів, які впливають на формування цінностей студентів у фізичній культурі.

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Мета дослідження, яке було проведено зі студентами Полтавського університету споживчої кооперації України, це визначення факторів, що впливають на формування цінностей фізичної культури студентів.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел, спостереження, психологічне тестування, анкетування, математичний аналіз.

Результати дослідження.

Дослідження, проведені у констатуючому експерименті, виявили індіферентне відношення основної маси студентів до занять з фізичного виховання у вузі, що призводить до частих пропусків занять (близько 60 % студентів), відсутності власної цільової установки у процесі цих занять, окрім отримання заліку з дис-

ципліни. Дане положення сприяло більш глибокому вивченню потреб, мотивів, інтересів, особистісних і типологічних характеристик студентів для з'ясування причин їх рухової та соціальної інертності.

Аналіз власних результатів дослідження та даних літератури дозволяють відмітити ряд зовнішніх та внутрішніх факторів, які впливають на формування цінностей студентів у сфері фізичної культури та спорту (рис.1).

До зовнішніх факторів відносяться умови життя студентів, які пов'язані не тільки з містом проживання (гуртожиток або з батьками), але і матеріальне забезпечення, так як за рейтингом потреба у забезпеченні свого майбутнього, покращення свого матеріального становища знаходяться у числі пріоритетних.

Умови життя, матеріальне забезпечення тісно пов'язані зі способом життя, тобто з тим, що можуть дозволити собі студенти у вільний час – це спілкування з друзями, грати у комп'ютерні ігри, відвідувати дискотеку та заробляти гроші. Заняття спортом, пов'язані зі спеціалізацією, яка проводиться безкоштовно, та з бажанням займатися спортом поза межами навчального закладу з ціллю удосконалення форми тіла, покращення здоров'я та підвищення фізичної підготовленості.

На формування стійкого позитивного відношення до систематичних занять фізичними вправами, як невід'ємної складової способу життя здійснюють вплив батьки, школа, в якій юнак навчався 11 років та мікросередовище. Любов до занять спортом форму-

ється з дитинства та, згідно дослідженням авторів [2].

Значний внесок вносять вчителі фізкультури, організація позакласної та позашкільної роботи з фізичного виховання, батьки, які сприяють (або не сприяють) захопленню дітей спортом та дотримання правил здорового способу життя. Невеликий внесок (до 10 %) у формуванні інтересу молоді до ЗСЖ вносить преса та телебачення.

Вказані фактори є загальним фоном, на якому функціонує система фізичного виховання у вузі, і яка в більшій мірі може контролюватися, так як має свої організаційні та методичні основи. Система фізичного виховання студентів у конкретному вузі залежить від того міста, яке вона займає в загальній системі навчально-виховного процесу. Це виявляється у дотриманні керівництвом нормативів навчальних годин (4 щотижневі години на фізичне виховання з I по IV курси), забезпеченням спортивними спорудами згідно програмно-нормативним актам та санітарно-гігієнічним нормам. Організація процесу фізичного виховання, методика проведення занять залежить від викладацького складу кафедри, від його педагогічної майстерності, від формального (дотримання положень базової програми) та неформального (творчого, варіативного, інноваційного) відношення викладачів до своєї діяльності.

Результати дослідження свідчать, що рівень неспеціальної фізкультурної освіти студентів є низьким, що виявляється у теоретичних знаннях, не сформованості цінностей індивідуальної фізичної культури,

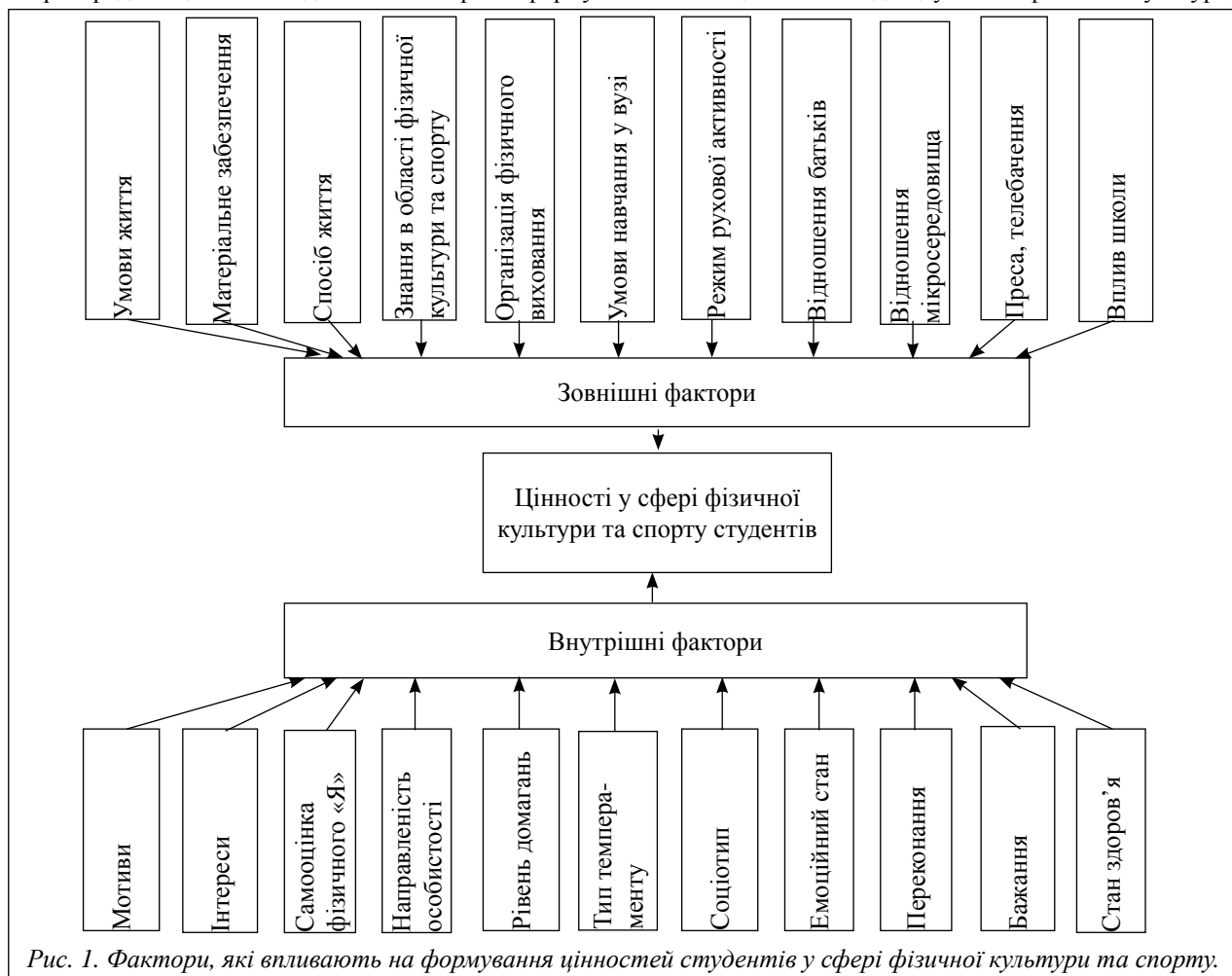

Рис. 1. Фактори, які впливають на формування цінностей студентів у сфері фізичної культури та спорту.

неадекватному сприйняттю власного «Я», низькому рівню рухової активності і як результат – рівень фізичного здоров'я знаходиться нижче безпечної межі.

Внутрішні особистісні фактори з однієї сторони відображають вплив зовнішніх і можуть оцінюватися як реакція особистості у вигляді мотиву діяльності, зацікавленості, переконливості, і в той же час, як самостійний фактор що впливає на відношення до зовнішніх умов, той або іншою формою індивідуальної відповідної реакції в залежності від типу темпераменту, спрямованості особистості, рівня домагань, соціотипу. Останні, з названих особистісних факторів є менш регульованими зовнішніми умовами організованого середовища, так як у своїй фізіологічній основі мають вродженні якості нервової системи, але життєві їх прояви можуть бути трансформовані в індивідуальний стиль діяльності, у спосіб життя, поведінкові реакції через цільові установки, мотиви та формуючі цінності.

Порівняльний аналіз досліджуваних показників особистісних характеристик студентів та їх ціннісних орієнтацій в області фізичної культури та спорту має відмінності у студентів, які займаються та, які не займаються спортом. Це може бути пов'язано як зі штучним відбором, так і з впливом способу життя та спеціально організованої рухової активності.

У групах студентів, які спортом не займаються, відокремлюється ряд причин, які відносяться до різних факторів, що лімітують формування ціннісних орієнтацій студентів у сфері фізичної культури та спорту. Це:

1. Недостача уваги до себе;
2. Незадоволеність у визнанні себе;
3. Нетерплячість до буденності та однобічності у фізичному вихованні;
4. Емоційна пригніченість, стрес;
5. Низька соціальна активність;
6. Відсутність активної діяльності з досягнення поставленої цілі;
7. Відсутність варіантів вибору форм занять (організаційних і самостійних);
8. Відсутність варіантів вибору групи для занять фізичним вихованням за інтересами;
9. Небажання зовнішньої оцінки своїх здібностей (здачі контрольних нормативів), схильність до самооцінки;
10. Неадекватна оцінка фізичного „Я”;
11. Неадекватний рівень домагань.

Дані фактори відображають, в більшій мірі, потреби, мотиви, емоційний стан та низький рівень рухової та соціальної активності студентів, тобто ті фактори, які можна врахувати при організації процесу фізичного виховання, вносячи до нього відповідні корективи.

Засновуючись на положеннях теоретиків фізичного виховання, фізична культура розглядається як діяльність, направлена на формування самої людини. Будь-яка діяльність включає в себе ціль, засоби, результат і сам процес діяльності, основами якої є формуюча ціль, яка лежить поза діяльністю, а у сфері людських мотивів, ідеалів, цінностей [4, 5].

Спонукаючи людину займатися спеціально ор-

ганізованою руховою активністю, яка не пов'язана прямо із здобуванням матеріальних благ, необхідних для життя, можуть потреби, незадовільні у побуті, навчанні, трудовій діяльності, тобто у процесі занять спортом можливо реалізувати свої фізичні здібності, звернути увагу до себе спортивними досягненнями, отримати визнання оточуючих, вдосконалити свою фігуру, задовольнити свої амбіції, позбавитися емоційної пригніченості, стресу. Оздоровчий ефект фізичних вправ виявляється у нових відчуттях: відчуття „м'язової радості”, „відчуття води”, „відчуття м'яча”. При виконанні циклічних вправ виробляється гормон гіпофізу – ендорфін (гормон радості), що зменшує чуттєвість організму до стресів [4].

Висновки.

Результати досліджень дозволяють виділити ряд зовнішніх та внутрішніх факторів, які впливають на формування цінностей студентів у сфері фізичної культури та спорту. До зовнішніх факторів відносяться умови життя, матеріальне забезпечення, спосіб життя, знання в області фізичної культури та спорту, організація фізичного виховання, умови навчання у вузі, режим рухової активності, відношення батьків, відношення мікросередовища, преса, телебачення, вплив загальноосвітньої школи. Внутрішні особистісні фактори з однієї сторони відображають вплив зовнішніх факторів та можуть оцінюватися як реакція особистості у вигляді мотиву діяльності, зацікавленості, переконливості, та в той же час виступають як самостійний фактор, який впливає на відносини до зовнішніх умов, той або іншою формою індивідуальної відповідної реакції в залежності від спрямованості особистості, рівня домагань, соціотипу, типу темпераменту.

У подальшому дослідженні планується провести анкетування, за результатами якого можна буде проаналізувати відношення студентів різних відділень до занять фізичним вихованням.

Література:

1. Бальсевич В.К. Интеллектуальный вектор физической культуры человека (к проблеме развития физкультурного знания) / Теория и практика физической культуры. – 1991, №7, с. 37-41;
2. Безверхня Г.В. Формування мотивації до самовдосконалення учнів загальноосвітніх шкіл засобами фізичної культури та спорту / Методичні рекомендації (для вчителів фізичної культури). – Умань, 2003. – 52 с.;
3. Дудоров В.В. Формирование ценностных ориентаций в сфере физической культуры: дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук: 13.00.04 „Теория и методика физического воспитания, спортивной тренировки, оздоровительной и адаптивной физической культуры” / Дудоров Владимир Валентинович. – Санкт-Петербург, 2000.
4. Круцевич Т.Ю. Предмет і зміст теорії і методики фізичного виховання / Ю.Ф. Курамшин, В.В. Петровський // Теорія і методика фізичного виховання: підруч. – К.: Олімпійська література. – Т.1. – 2008. – С. 9-22;
5. Курамшин Ю.Ф. Теория и методика физической культуры: Учебник // Под.ред. Ю.Ф. Курамшина. – 2-е изд. – М.: Советский спорт, 2004. – 464 с.;
6. Николаев Ю.М. журнал// Теория і практика фізичної культури, № 2003-8. – стаття. – С. 5-9.
7. Николаев Ю.М. Теоретико-методологические основы физической культуры: Автореф. докт. дис. СПб., 1998. – 60 с.;
8. Парсонс Т. Человек в современном мире // Пер. с англ. (под общ. ред. В.А. Кувакина). – М.: Прогресс, 1985;
9. Пятков В.В. Формування мотиваційно-ціннісного відношення студентів до фізичної культури: дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.04 „Теорія та методика фізичного виховання, спортивного тренування та оздоровчої фізичної культури” / В. Пятков. – Сургут, 1999. – 184 с.

Надійшла до редакції 15.06.2009р.
o.mar4enko@rambler.ru